

Димитриевски Вања
(Скопје, Р. Македонија)

РЕГУЛИРАЊЕ НА ЛИЧНИОТ СТАТУС ПРЕКУ УЧЕСТВО ВО МЛАДИНСКА НЕФОРМАЛНА ГРУПА ОРГАНИЗИРАНА ВРЗ ОСНОВА НА ИНТЕРЕСОТ ЗА ЕЛЕКТРОНСКАТА "ДЕНС" МУЗИКА И ИСТИОТ НАЧИН НА ЗАБАВА

Айсѝракѝ: Текстот се однесува на скопската клубска сцена, поточно на учесниците во сцената, нивниот имиџ, идејна основа и систем на вредности. Посебно внимание е посветено на начинот на кој го регулираат личниот статус и го формираат сопствениот идентитет. Затоа е извршена анализа на оваа група низ призмата на теоријата за обредите на премин.

Клучни зборови: електронска "денс" музика, скопска клубска сцена, клубери, систем на вредности, идејна основа, обреди на премин, преобликување на свеста, лиминалност, лиминоидност.

Во втората половина на XX век во музичкото творештво се појавува нов вид музички, електронски инструменти /машини/ (<http://www.coil.com/~eluna/element/think/think.html>; <http://www.iac.net/~ariev/techno/techist.html>, 13.03.1998) кои го забрзуваат процесот на демократизација во начинот на композирање. Електронските инструменти претставуваат подлога за создавање нов правец во музиката - електронска музика. Од електронската музика во почетокот на осумдесеттите години на XX век се издвојува уште еден музички правец - електронската "денс" музика (http://www.hyperreal.org/music/library/machine_soul.html; http://www.hyperreal.org/music/library/history_of_house.html).

Електронската "денс" музика претставува музика наменета за целовечерна забава и играње (Тасев 17.09.1998:55-58). Се појавува истовремено во Детроит и Чикаго, преку два паралелни правци познати под имињата техно /techno/ и хаус /house/, а оттаму многу бргу се проширува низ целиот свет раслојувајќи се на голем број потправци (<http://www.hyperreal.org/raves/altraveFAQ.html>; Миноска мај 1996:24-25). Оваа музика масовно се прифаќа во развиените светски индустриски центри, но и во оние послаборазвиените. Со тоа започнува да се развива ново младинско движење кое обликува сопствени културни примероци. Во неговата идејна основа и во системот на вредности се сублимирани ставовите и вредностите на сите претходни прогресивни младински движења, почнувајќи од слободните уметници на почетокот на XX век, потоа преку хипи /hippie/ културата и панкот, современите номади итн. кои се развиваат се до денес. Во самата музика и во идејната основа се препознаваат елементи од културата на древните заедници и стремежот за повторно воспоставување на таков вид општествено уредување и комуникација (http://www.hyperreal.org/raves/spirit/culture/Travelers_Ravers_Hippies.html).

Во Македонија ова движење почнува да се развива во почетокот на деведесеттите години на XX век и е многу бргу прифатено од младите, најчесто на возраст помеѓу 16 и 25 години. Како дел од светската сцена, и скопската сцена ги прифаќа глобалниот систем на вредности и идејната основа поврзани со електронската "денс" музика, истовремено додавајќи и ги сопствените карактеристики на новата култура.

Клубовите каде што се презентира електронската "денс" музика се главни собиришта за учесниците во ова движење. Затоа сцената е позната како

Скопје-клубинг /Skopje-clubbing/, скратено скклубинг /skclubbing/ или само клубинг /clubbing/. Учесниците се познати како клубери /clubbers/. Групата се дели на две поголеми подгрупи, познати според потправците во електронската "денс" музика кои ги следат, технации, кои многу почесто се идентификуваат со терминот клубери и гоаџии /гоафили, гоа-транс/, кои сметаат дека нивните журки се подобри ако се одржуваат на отворен простор во природа. Клуберите можат слободно да се определат како неформална група самоиницијативно организирана група врз основа на нивниот интерес за одреден вид музика и забава (Попадиќ 1988:12-15). Идејната основа и системот на вредности се, исто така, елементи кои ја карактеризираат групата. Тоа е ,пред сè, стремеж кон љубов, мир, заедништво, слобода, културна толеранција, рамноправност, почитување, индивидуалност и слични позитивни вредности кои го прават животот поедноставен.

Журките /забавите/ со електронска денс музика се најдобра можност младите да го регулираат сопствениот статус во групата, но и во однос на пошироката општествена заедница. Тие, исто така, претставуваат основа за усогласување на личниот систем на вредности со групниот. Структурата на журката, вклучувајќи ги подготвителниот период и периодот по завршувањето, овозможуваат оваа група да биде разгледувана низ призмата на теоријата за обредите на премин.

Обреди на премин

Арнолд ван Генеп /Arnold van Gennep/ обредите на премин ги дефинира како "обреди кои ја следат секоја промена на местото, состојбата, општествениот статус и возраста". Според него, обредите на премин се составени од три фази: сепарација, маргинализација, агрегација или поинаку прелиминалност, лиминалност, постлиминалност (Turner 1973:94). Со првата и последната фаза се одвојуваат обредните субјекти од нивните поранешни места во заедницата и повторно се враќаат, со внатрешна трансформација и надворешни промени на нови места (Turner 1986:40-41).

Во втората фаза - лиминалноста, се изведуваат активности кои предизвикуваат промени кај обредните субјекти. Фазата на лиминалност може да трае од неколку минути или часови, па сè до подолги временски периоди, а во некои случаи може да се претвори во начин на живот /како кај аскетите и монасите/. Учесниците во лиминалната фаза - лиминарите, се исклучени од секојдневието и се сметаат за "нечисти", дури и "мртви". Тие се ништо и тие се сè. Преминот може да биде поединечен или групен (Turner 1986:41-43).

Виктор В. Тарнер /Victor W. Turner/, кој на фазата на лиминалност ѝ посветува посебно внимание, ја претставува лиминалноста како дел од обредите на премин кои се изведуваат при работа. За разлика од нив, за втората фаза од премините кои се поврзани со искористување на слободното време, Тарнер го користи терминот лиминоидност. За лиминоидното тој вели дека претставува, во некоја рака, расчленување, спарагмос на лиминалното, затоа што многу работи кои се држат >>една со друга<< во лиминалните ситуации се распрснуваат за да побараат одвоени судбини, како специјализираните уметности и спортовите итн., како лиминоидни жанрови (Turner 1986:47). Тоа претставува нешто што е сродно или слично со лиминалното, но не е идентично со него. Лиминалното многу често се секуларизира. Лиминоидните појави можат да бидат колективни, изведени од племенските, лиминалните настани од минатото, но се создадени и практикувани од познати, именувани поединци, иако можат да имаат колективни, "масовни" ефекти. Се развиваат на маргините на економските и политичките процеси во современото општество. Лиминоидните појави имаат едно заедничко интелектуално и емоционално значење за сите членови на најшироката

постоечка заедница. Честопати се субверзивни, претставувајќи радикална критика на централните структури и нудејќи утописки алтернативни модели (Turner 1986:47-49).

Вака детерминирана, втората фаза ги приближува обредите на премин до учесниците во скопската клубска сцена, кои со своите карактеристики на "неизградена или примитивно изградена заедница и релативно слични... дури еднакви поединци, кои заедно им се потчинуваат на главните обредни водачи (Turner 1973:96)" се однесуваат како комунитас (Turner 1986:50-56).

Регулирање на личниот сѐаиѝус

Во продолжение, преку трите фази, сепарација-лиминоидност-агрегација, журката е претставена како обред на премин, изведувачан во слободното време, преку кој младите го регулираат сопствениот општествен статус.

Фаза на сепарација. Првата фаза може да започне многу порано, со самото најавување на журката и во зависност од претпоставениот квалитет на журката. Тоа некогаш се случува дури триесет дена однапред, за посептакуларните журки. Фазата на сепарација не е јасно одделена од секојдневните активности и затоа во неа можат да се разликуваат повеќе лиминоидни подфази, во зависност од интензитетот на подготовките. Главните подготовки секогаш се изведуваат пред самата журка.

Во овој период, оние кои планираат да учествуваат на журката изведуваат низа активности кои, по нивна претпоставка, ќе им овозможат подобра забава во текот на журката. Пред се, треба да се најде начин /пари или гратис влезница/ за влез. Пожелно е да се одбере соодветно друштво, кое е расположено за таков вид забава, иако на самата журка тоа нема многу големо значење. Еден дел од учесниците го користат овој период за да обезбедат некакви стимулативни средства кои овозможуваат засилено менување на состојбата на свеста. Тоа најчесто се стимуланти како марихуана, екстази, ЛСД. Останатиот дел од учесниците не чувствуваат потреба за стимулативни средства од тој вид, затоа што, како што тврдат, самата музика е доволна за да се достигне посакуваната состојба.

Стилот на облекување е прилагоден на условите. Пожелно е облеката да овозможува слободно движење во текот на целовечерната забава и, истовремено, да го истакнува целото тело или одредени делови од телото. Таа ги содржи сите оние елементи, кои според Баусингер /Bausinger/ (Rihtman-Auguštin 1988:109) определуваат една група. Начинот и стилот на обликување и боење на косата и изборот на шминката, исто така, многу се разликуваат од секојдневните или од стилот прилагоден за поинакви ситуации. Не може да се издвои некаков покарактеристичен накит од оној во облик на срце, со изработен или насликан лик на вонземјанин, бројаници. Многу попривлечни се боите на накитот, особено кај гоациите кои практикуваат флуоросцентни бои, со што се дополнува атмосферата на журката. Преку овие неколку елементи се изразуваат определбата за индивидуалност, еднаквост, слобода, универзалност, полова рамноправност.

За разлика од учесниците кои доаѓаат да се "журкаат", диџејот /DJ/ мора добро да се подготви за работата која го очекува. Од неговиот музички вкус и од начинот на кој ќе ѝ се претстави на публиката најмногу зависи квалитетот на журката.

Фазата на сепарација завршува со влегување во просторот во кој се одржува журката.

Фаза на лиминоидност. Лиминоидноста се одвива во текот на самата журка. За групната лиминоидност важи терминот во кој е закажана журката. Таа

се закажува во согласност со законските одредби за работа на ноќните клубови и најчесто се одржува помеѓу 21:00 и 04:00 часот, но честопати се случува долната граница да се продолжи. Поединечно, секој од обредните субјекти сам го определува временското ограничување на сопствениот премин.

Просторот во кој се одржува журката најчесто е декориран на начин кој ќе овозможи целосно исклучување од секојдневието и влез во свет поинаков од реалноста која ја познаваме. Забележливо е послабо осветлување, а како извори на светлина обично служат УВ /UV/ светла, ласери, скенери, робоскенери, стробоскопи итн. кои ја дополнуваат целосната слика.

Како дел од декорот се поставуваат и платна со испишани текстуални пораки, цртежи со халуциногени печурки /magic mushrooms/, срце, сонце, космички пејзажи, ликови од индиската митологија итн. На некои журки се забележува мирис од миризливи стапчиња, карактеристични за хиндуизмот и будизмот. Преку пораките содржани во овие симболични претстави се препознаваат истите елементи содржани и во идејната основа, односно стремеж кон љубов, слобода, рамноправност, совршенство, спојување со универзумот, достигнување на состојби на свест поинакви од оние кои се веќе познати, запознавање на нови облици на живот и нови светови.

Сепак, музиката е на прво место. Нејзиното влијание е од особена важност, таа поттикнува на играње создавајќи ситуација во која постои можност да се достигне состојба на изменета свест кај поединецот, иако не може да преземе целосна одговорност за таквите појави (Руже 1994:84-147). Во текот на журката учесниците имаат можност да играат, во група или поединечно. Но, најчесто се добива впечаток дека секој игра сам со себе. Не постојат правила за играње. Секој игра онака како што ја чувствува музиката и го движи своето тело побрзо или побавно, во зависност од ритмот. Под влијание на музиката кај учесниците се јавува чувство на спојување со универзумот, енергија која кружи и исполнува.

- "Да, чувствувам. Музиката прави да се чувствувам така. Ќе пуштат некоја добра песна, се раздвижува нешто у мене и излегува убаво чувство.... Се чувствувам како да ме носи музиката" (Самостојно теренско истражување /СТИ/, информатор Јана Велинова, 07.12.1998, Скопје).

- "Се чувствувааш слободен да си ги изразувааш чувствата со играњето, на некој начин и она, го сфаќаш тоа као, едноставно, пренесување на енергијата или трансформирање на негативната енергија во себе, во позитивна. На пр. ми се собрало од секој ден проблеми, триста чуда и сега имам негативна енергија и одам на журка и таму се трансформирам во позитивна енергија. Играм цело време, ја трошам таа негативна енергија на позитивен начин, во тој смисол, им ја пренесувам на другите" (СТИ, информатор Билјана Кочоска, 13.11.1998, Скопје).

- "Па, мислам дека музиката е еден од начините за постигнување. Преку ритуали секакви што постојат" (СТИ, информатор Никола Ефтимов, 20.11.1998, Скопје).

Заради таквите состојби диџејот честопати се споредува со шаманите од древните традиции, а неговата работа се нарекува техношаманизам.

"На рејвот, диџејот е шаман, свештеник, канализатор на енергија - тој ги контролира психичките излези на денсерите преку неговиот избор на музика и способноста да манипулира со музиката,

понекогаш работејќи само со комплет удари и семпли во разнобојноста на музиката која го потчинува умот. Голем дел од замислата на рејвовите е да се изгради врз преоптоварените сетила, вкрстен оган од аудио и, многу често, визуелни стимуланси, кои се доведени заедно за да ги подигнат луѓето во изменета состојба на физичко или психичко постоење".

Брајан Белендорф /Brian Behlendorf/

(http://www.raveworld.net/html/body_ravefaq.html, 01.12.1995)

Искусствата на преобликување на свеста и корекција на системот на вредности ја потврдуваат претпоставката на Шери Ортнер /Sherry Ortner/ дека обредот постои за да оствари значителна промена во свеста. Тој заклучува:

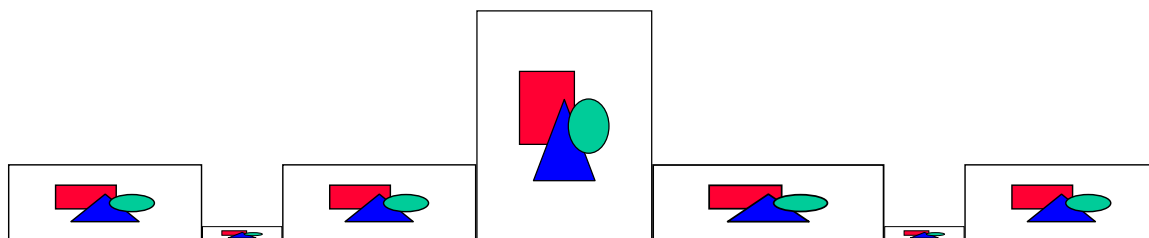
"Преобликувањето на свеста или искуството кое се одигрува во текот на ритуалот претставува промена на односот помеѓу субјектот и тоа што, заради олеснување, можеме да го наречеме стварност" (Мајерхоф 1986:32).

Така со посредство на обредот се воспоставува претстава за стварноста и претстава за себе која одговара на неа, создавајќи субјективна психолошка состојба која доведува до реструктурирање на значењето. Тоа е задача на обредот и начин на кој обредот доведува до решавање на проблемот (Мајерхоф 1986:32-33).

Моментите на зголемена еуфоричност, која се искажува преку извици и свирежи и состојбите во кои учесниците изгледаат како хипнотизирани или роботизирани создаваат впечаток за меѓусебна поврзаност и групно преобликување на свеста.

Овие моменти ја делат лиминоидноста во повеќе подфази. Така, во првата лиминоидна подфаза - сепарацијата, секојдневните идентитети се прилагодуваат на новонастанатата ситуација и се врши изедначување на поединечните идентитети со групниот идентитет на комунитасот. Со тоа обредните субјекти се подготвуваат за втората подфаза - вистинската лиминоидност, во која, со помош на музиката, преку заедничко искуство ја преобликуваат сопствената свест. Подфазата на вистинска лиминоидност обично трае многу кратко, до неколку минути, но може да се повтори повеќе пати во текот на журката и со тоа да изврши позитивно влијание на нејзиниот квалитет. Третата подфаза - агрегацијата, по извршените промени, ги враќа обредните субјекти во претходната состојба и им овозможува да го апсорбираат искуството доживеано во вистинската лиминоидност. Можната скица на трите подфази во фазата на лиминоидност би изгледала вака:

ЛИМИНОИДНОСТ

Сл. 1

Границите меѓу трите подфази не се јасно определени и дејствуваат како слеана целина во рамките на целата фаза на лиминоидност.

Стимулансите, исто така, имаат големо влијание во искуствата на преобликување на свеста.

Фазата на лиминоидност завршува со напуштање на просторот во кој се одржува журката. Се случува журката предвреме да биде прекината од полицијата, која работи во согласност со законот за работа на угостителските објекти, со што насилно се прекинува и лиминоидноста. Ваквите прекини и лошата организација на журките се закануваат да предизвикаат несакани последици во свеста на учесниците.

Фаза на агрегација. Агрегацијата ги враќа обредните субјекти во секојдневниот живот, реалноста. Почнува веднаш по напуштањето на просторот во кој се одржува журката.

Дел од учесниците настојуваат да ја продолжат лиминоидноста, по нејзиното завршување, во фазата на агрегација. Поделени на помали друштва организираат *афтер аур* /after hour/ забави или утрински излети во природа.

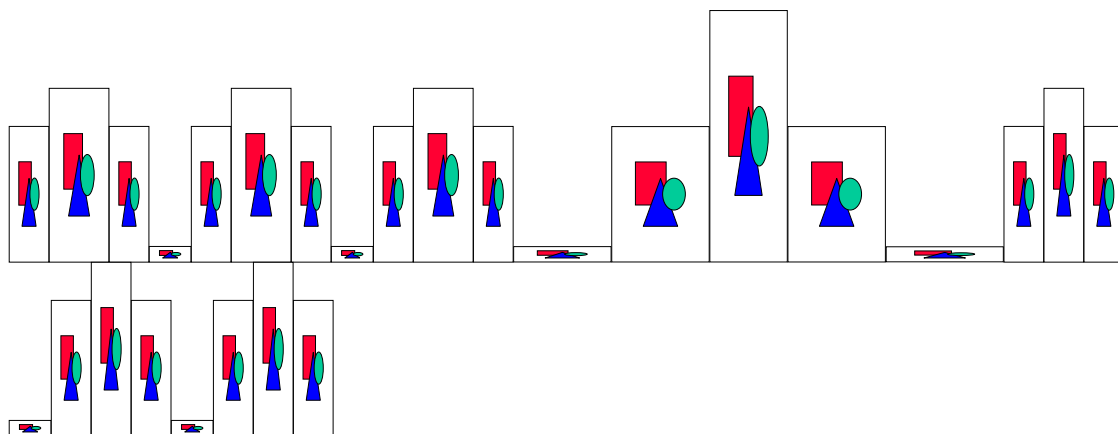
Ако лиминоидноста е успешно изведена, може да се очекува учесниците кои првпат присуствувале на журката да ги прифатат групниот имиџ, идејната основа и системот на вредности кои ја следат електронската "денс" музика. Во третата фаза постарите учесници го потврдуваат својот идентитет во групата.

Фазата на агрегација, исто како и сепарацијата, се одвива во рамките на активностите поврзани со секојдневниот живот. Затоа и овде може да се разликуваат повеќе лиминоидни подфази. Целосната скица на трите фази, со подфазите, од овие обреди на премин може да изгледа вака:

I СЕПАРАЦИЈА

II ЛИМИНОИДНОСТ

III АГРЕГАЦИЈА

Сл. 2

БИБЛИОГРАФИЈА

1. Барбара Мајерхоф - *Обреди прелаза: процес и парадокс*. Градина 10, 1986, 18-39.
2. Dragan Popadić - *Blize odredjenje neformalnih grupa*. V: Joksimović et al, 1988, 12-15.
3. Жилбер Руже - *Музика и транс. Нацрт једне омишле теорије музике и оиседнушости*. Сремски Карловци - Нови Сад, 1994.
4. Dunja Rihtman-Auguštin - *Etnologija naše svakodnevi e*. Zagreb: Školska knjiga, 1988.
5. Ивана Тасев - *Модерна музика за модерни уши*. Денес (17 септември 1998), 55-58.
6. Victor W. Turner - *The ritual Process*. Chicago: Aldine Publishing Company, 1973.
7. Victor W. Turner - *Варијације на тему лиминалности*. ГРАДИНА 10, 1986, 40-56.
<http://www.iac.net/~ariev/techno/techist.html>, 13.III.1998.

<http://www.coil.com/~eluna/element/think/think.html>.
http://www.hyperreal.org/music/library/history_of_house.html.
http://www.hyperreal.org/music/library/machine_soul.html.
http://www.hyperreal.org/raves/spirit/culture/Travelers_Ravers_Hippies.html

ТЕРЕНСКИ ИЗВОРИ

1. Даниел Димитровски, роден 1970 во Скопје; живее во Скопје; уметничко име: диџеј Бушава Азбука.
2. Никола Ризов, роден на 18.XII.1973 во Скопје; живее во Скопје; диџеј Никола.
3. Самоил Радински, роден на 8.III.1971 во Скопје; живее во Скопје; диџеј Syntetic.
4. Зоран Ристевски, роден на 8.I.1970 во Белград; живее во Скопје; диџеј Freaky.
5. Жани Митревски, роден на 23.V.1970 во Скопје; живее во Скопје; диџеј Pesinger (DJ Pass-N-G-R).
6. Мирко Попов, роден на 15.X.1972 во Скопје; живее во Скопје; диџеј В.Р.
7. Здравко Смилевски, роден 2.VII.1971 во Битола; живее во Скопје.
8. Билјана Кочоска, родена на 20.III.1978 во Прилеп; студира во Скопје.
9. Зоран Златковски-Псајхоз, роден на 1.VII.1977 во Нирнберг, Германија; живее во Скопје.
10. Никола Ефтимов, роден на 6.X.1968 во Скопје; живее во Скопје.
11. Јана Велинова, родена на 30.VII.1981 во Скопје; живее во Скопје.
12. Александра Сетиновска, родена на 14.I.1980 во Скопје; живее во Скопје.
13. Александар Илиевски, роден на 30.XI.1976 во Скопје; живее во Скопје.
14. Дарко Симовски-Профи, роден 1976 во Скопје; живее во Скопје.